

MUZEJSKI VJESNIK 6

GLASILO MUZEJA

SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

**MUZEJSKI VJESNIK
GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE
HRVATSKE**

(Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovec, Koprivnica, Križevci,
Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

UREDNIŠTVO

Vladimir Kalšan (glavni i odgovorni urednik), Ljubica Ramušćak,
Marina Šimek, Vlado Srimšek, Branimir Šimek (tehnički urednik)

Muzejski vjesnik izlazi povremeno, a najmanje jednom godišnje.
Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Časopis solidarno financi-
raju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

NAKLADNIK

Muzej Međimurja — Čakovec

ZA NAKLADNIKA

Vladimir Kalšan

TISAK

TIZ »Zrinski« Čakovec, naklada 800 komada

BROJ 6 — OŽUJAK 1983.

GOD. VI

Za sadržaj priloga odgovaraju autori

SADRŽAJ

MUZEJ I ŠKOLA

- Stjepan Hajduk: Iskustva iz Zavičajnog muzeja Varaždinske Toplice u suradnji sa školama 3
- Marina Šimek: Neke mogućnosti suradnje učenika i arheologa 6
- Libuše Kašpar: Suradnja etnologa Gradskog muzeja Varaždin se školama 11
- Miroslav Klemm: Obrazovanje izložbama 16

MUZEJ I UDRUŽENI RAD

- Franjo Horvatić: Suradnja Muzeja grada Koprivnice i SOUR-a »Podravke« 21
- Jasna Tomičić: Udruženi rad i Gradski muzej Varaždin 25
- Vladimir Kalšan: Muzej Međimurja — Čakovec i udruženi rad Međimurja 26

MEZEOLOGIJA I ZAŠTITA

- Zorko Marković: Razmatranja o zaštiti arheoloških lokaliteta 31
- Dragutin Feletar: Dolazi vrijeme »Industrijskih muzeja« 33
- Smilja Petr-Marčec: Osnovan muzej prehrane »Podravke« 35
- Marina Šimek: Igračke u prethistoriji i antici 39
- Zoran Gregl: Osnutak muzeja u Velikom Taboru 42

STRUČNI ČLANCI

- Zorko Marković: Opažanja o statističkoj obradi nalaza s arheoloških istraživanja 49
- Zoran Homen: O jednom nalazu sa križevačke ciglane 51
- Jasna Tomičić: Varaždinska brvnara 55
- Tomislav Đurić: Stare varaždinske novine u knjižnici Gradskog muzeja Varaždin 58
- Vladimir Kalšan: Kupoprodajni ugovor Eugen Feštetić — »Slavonija« dd za industriju drva u Zagrebu 64
- Josip Fluksi: Naprave za lov štetočina i gamadi 68
- Marijan Špoljar: Izložba — akcija kao forma galerijskog djelovanja 71

VIJESTI

— Dragutin Feletar: Četiri vrijedna izdanja	77
— Libuše Kašpar: Povijesne paralele hrvatske i slovenske etnologije (1848 — 1945.)	79
— Libuše Kašpar: Kongres folklorista na Hvaru	81
— Ljubica Ramušćak: III kongres Saveza društava povjesničara umjetnosti Jugoslavije i Skupština saveza	82

IN MEMORIAM

— Tomislav Đurić: Umro je Josip Turković — slikar podravske ravni	87
— Dragutin Feletar: Mirko Androić (1922—1982.)	88
— Tomislav Đurić: Uz desetu obljetnicu smrti Krešimira Filića	89
AKCIJE	93

O JEDNOM NALAZU SA KRIŽEVAČKE CIGLANE

Križevačka je ciglana kao arheološki lokalitet dala obilje atraktivnog arheološkog materijala, djelomično objavljenog u prošlom broju Muzejskog vjesnika. Nažalost, potvrdila se pretpostavka tada iznesena, da su objekti koje smo otkopali bili samo periferne točke vjerojatno većeg naselja koje je nestalo tokom višegodišnjeg eksploatiranja zemlje za potrebe ciglane. Radnici ciglane su u više navrata pričali o brojnim keramičkim ulomcima, i većim dijelovima posuda i sl. koje su unatrag desetak godina pronalazili pri kopanju. Da se radilo o perifernim objektima potvrđuje i podatak, da nakon dodatnih sondažnih rovova, koje smo dijagonalno i na razmaku 2 m kopali u toku 1982. na preostalom većem platou, na koji nije stigao bager — nismo pronašli nikakvih znakova novih objekata, niti drugih nalaza.

Dakle, ako smo na perifernim objektima pronalazili atraktivnu keramiku, jantarna zrna, brončane igle i druge predmete — ostaje da nagađamo i žalimo za nalazima centralnog dijela zauvijek izgubljenog kasnobrončanodobnog naselja.

Jednu zagonetku ostavlja nam i predmet kojeg želimo opisati u ovom članku.

Prilikom dodatnih proširenja u preostalom kulturnom sloju koji nije bio obuhvaćen sondom iz 1981. godine, pronašli smo u ljetu 1982. jednu keramičku nogu (sl. A i B) na dubini od 40 cm (mjereno od površine, sa koje je ranije skinuto oko 60 cm humusa). Rađena je od gline sa primjesama drobljene keramike radi postizanja bolje čvrstoće. Riječ je o dijelu noge od koljena na niže, kojem nedostaje prednji dio stopala. Crvenkasto-oker je boje (zbog naknadnog gorenja i s tim u vezi nastalih promjena, ne može se utvrditi da li je prvotno bila obojena); visine 16, a promjera 4 cm. Noga je šuplja, a debljina stijenki je od 5 do 7 milimetara. Šupljina noge je povezana sa otvorom koji prolazi kroz stopalo (slika B).

Noga je rađena realistički, sa primjetnom dozom stilizacije. Naime, naznačene su sve anatomske karakteristike, ali prsti nisu isticali na stopalu, a umjesto gležnja su čepaste izbočine. Po sredini stopala s gornje strane proteže se izbočeno rebro, sugerirajući kost. Sa sigurnošću možemo reći da se radi o lijevoj nozi: unutar-nji dio gležnja je niži, a potkoljenica je lagano zakrivljena s vanjske strane, što je anatomski potpuno logično u odnosu na položaj kostiju i mišića.

Da se radilo o skulpturi pretpostavljamo da bi noga bila rađena od pune gline. S obzirom da je šuplja i da ima otvor na stopalu, noga je vjerojatno dio jedne antropomorfne posude, pri čemu je i sama imala ulogu recipijenta. Teško je govoriti o mogućem izgledu posude jer ne raspoložemo ni minimumom elemenata koji bi nam to omogućili.

Analogija za naš nalaz u domaćoj literaturi gotovo da i nema. Ne trebamo se tome čuditi: premalo je istraživano naselja i naseobinskih nalaza iz vremena kulture polja sa žarama, da bismo imali jedan kompletniji uvid u svu materijalnu i duhovnu kulturu njenih nosioca. Nešto slično našem nalazu, međutim, objavio je Lazo Čučković u katalogu »Arheološka otkrića na karlovačkom području« (izdao Gradski muzej Karlovac, 1982.; kat. br. 30). Noga, koja je tamo reproducirana, rađena je od pune gline, sačuvana do gotovo iste visine kao ova križevačka, a nedostaje joj također prednji dio stopala. Koliko se može razabrati po fotografiji — ona još ima, kombinacijom urezivanja i modeliranja, izvedenu nanogvicu, dakle oponaša brončani ukras za nogu. Sve je to vjerojatno pomoglo autoru kataloga da ovaj nalaz kronološki svrsta u razdoblje kasne bronce, odnosno u rasponu od 1200 — 800. p.n.e. Inače, spomenuta noga potiče s lokaliteta Velika Vranovina kraj Karlovca, a autor je navodi kao dio ljudske statue. Crno je obojena i visoka oko 14 centimetara.¹

To bi za sada bila jedina analogija sa domaćim materijalom, pronađena u dostupnoj literaturi.

U stranoj su literaturi također rijetke analogije. E. Patek donosi u svojoj knjizi »Die Urnenfelderkultur in Transdanubien« na tabli LXXVI — 18 jednu, nedvojbeno, ljudsku nogu, savijenu u koljenu, sa naglašenim anatomskim karakteristikama. Ona nema u izvedbi naročitih sličnosti sa našim nalazom, ali je jedina ljudska noga na koju sam naišao.

Inače, brončanodobno razdoblje bilježi pojavu određenih (kulturnih) posuda koje se nalaze na višim ili nižim, uglavnom životinjskim, nogama.² Vjerojatno bismo trebali i naš nalaz svrstati u jednu od takvih grupa posuda. Međutim, i dalje nam nepoznanicu predstavlja njena namjena. Zbunjuje činjenica da noga ima otvor na stopalu i da je eventualna tekućina iz posude mogla na taj način isticati. Takva posuda je vjerojatno služila prilikom nekog obreda u samom naselju, gdje je i pronađena.

Da rezimiramo. Noga s križevačke ciglane spada u rjeđe nalaze takove vrste pronađenih na jednom kasnobrončanodobnom lokalitetu. Mali broj analogija u domaćoj i stranoj literaturi ne može nam razotkriti u potpunosti njenu svrhu, kao ni konačni

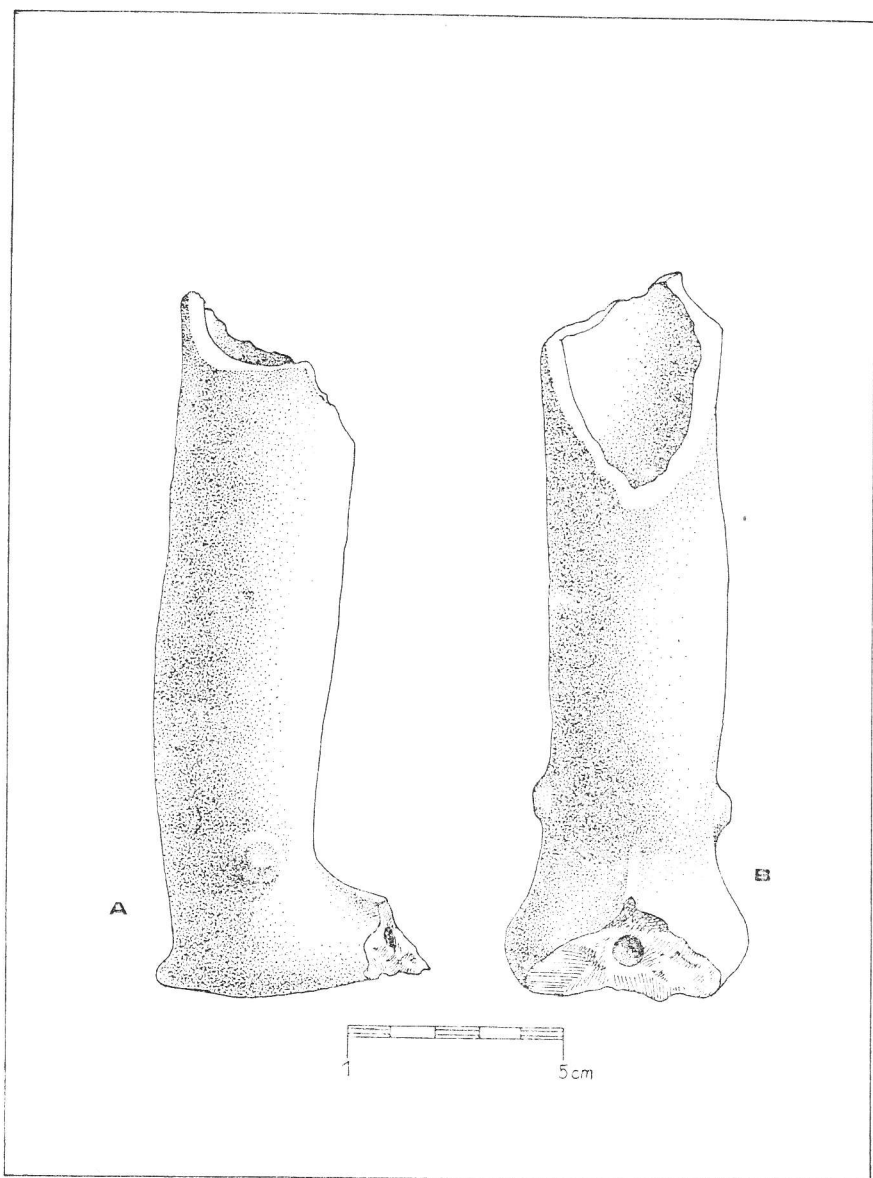
izgled. Da se radilo o kakvom idolu, mišljenja sam, da bi figura bila rađena od pune gline, pa zato pretpostavljam da se radilo o nekoj antropomorfnjoj posudi, odnosno posudi, koja je stajala na dvije, ponešto stilizirane, ljudske noge.

Nažalost, ovako fragmentirani nalaz nije dovoljan da se sa većom sigurnošću može govoriti o duhovnom životu etnikuma kojemu je pripadao. Njegova datacija može se dati u kontekstu ostalog keramičkog i metalnog inventara, a to znači sa mlađom fazom kulture polja sa žarama, odnosno kasnijim Ha B stupnjevima Müller-Karpeove kronologije kulture polja sa žarama na prostoru sjeverno i južno od Alpa, tj. oko 800. p.n.e.

Možda će ovaj kratki članak potaknuti razmjenu podataka o sličnim nalazima pronađenim na našem teritoriju, koji nisu do sada bili objavljeni. S obzirom da iz tog vremena na našem području imamo vrlo malo istraženih naselja trebat će više podataka prikupiti sa susjednog, mađarskog teritorija i tamo istraživanih kasnobrončanodobnih naselja, u čemu će mogućnost temeljitijeg uvida u njihovu literaturu i dalje biti jedna od glavnih pretecih teškoća.

BILJESKE:

1. Zahvaljujem kolegi L. Čučkoviću na podacima o nalazu iz Velike Vranovine kao i kolegi Z. Muha na suradnji i sugestijama.
2. Npr. — R. Pittioni, »Urzeit im Bilde«, tab. 34 (posuda na 4 noge), I. Bona, »Die mittlere Bronzezeit Ungarns und ihre südöstlichen Beziehungen«, tabl. 21,15; tab. 190,5

KRIŽEVCI-CIGLANA, kasnobrončano dobo no naselje